Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնների ընդունելութիւն...

Յայտարարութիւնները առաջին էջում գնահատվում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄԵՐ ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐԸ ԳՆԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ

10 ՀԱՏ „Ա Դ Ա" 6 ԿՈՊ.

խնդրում ենք ուշադրութիւն դարձնել ֆիրմայի վրա

ԸՆԿ. Ա. Ն. ԲՕՂԴԱՆՕՎ ԵՒ ԿՕՄՊ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԳԵՐԲՈՎ,

որովհետև վաճառքի են հանված մեր պապիրոսների փաթեթներին նման՝ սակայն յատկութեամբ շատ վատ պապիրոսներ։

Ընկ. Ա. Ն. ԲՕՂԴԱՆՕՎ և Կօմպ.

Ներկայացուցիչ ՍՏԵՓԱՆ ՆԻԿԻՏԻՉ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ

Թիֆլիս, Բէբուտովսկայա 27.

(25օգ.,8ս.,11 հոկտ.) 769. 3—1

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

ՖԼՕՐԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(Լերմօնտովսկայա № 21)

Ընդունելութիւնը օգոստոսի 26-ից, իսկ պարապմունքները սեպտեմբերի 5-ից։ Ընդունվում են նոյնպէս գիշերօթիկներ հանդերձ պատրաստելով։

(հ. կ.) առ. 811. 3—2

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ եւ ՄԱՆԿԱԿԱՆ պարտէզ Վ. եւ Ս. ՍՄԲԱՏԵԱՆՆԵՐԻ

Պատրաստվում են երկսեռ երեխաներ բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու։ Ցերեկը ընկերական և ընդարձակ բակ։ Ամեն օր շարժական խաղեր, մարմնամարզութիւն։ Ձեռարուեստ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր, ժամը 9—1-ը և 4—7-ը երեկ.։ Պասկէվիչյա փողոց № 13.

(հ.շ.կ.) առ. 824. 6—1

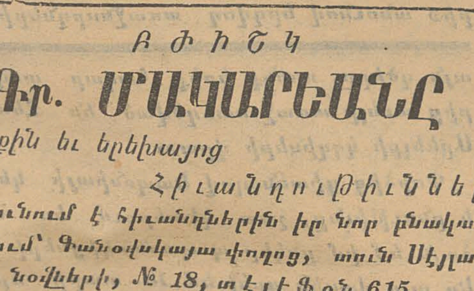

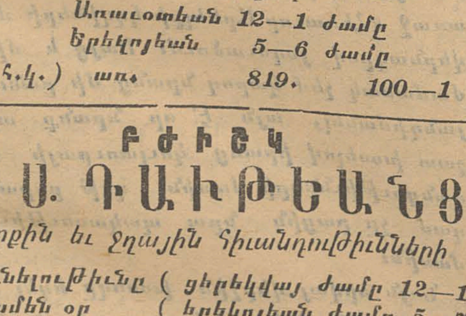

662. 100—30 առ. (Ե. Ե. Կ.)

ԲԺԻՇԿ

Դր. ՄԱԿԱՐԵԱՆՑ

Ներքին եւ երեխայոց հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանօվսկայա փողոց, տուն Սէյլանովների, № 18, տելեֆօն 615.

Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը

(Ե.Հ.Կ.) առ. 819. 100—1

ԲԺԻՇԿ

Ռ. Ս. ԴԱՒԹԵԱՆՑ

Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւնների

ընդունելութիւնը ամեն օր (ցերեկվայ ժամը 12—1. երեկոյեան ժամը 5—7.

Տեղափոխվեց Կոջուրէեվսկայա փող. № 22.
Ելիզավէտինսկայա փողոցից՝ № 44 տան անկիւն։

(Ե. Հ. Կ.) առ. 243. 100—60

ՁԵՌՆՀԱՍ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ

Մի երկու ամսից յետոյ Պետական Դուման կը սկսէ իր զբաղմունքները։

Միթէ այս անգամ էլ կովկասեան բարենորոգումների հարցերը կը մնան անուշադիր՝ Դումայի կողմից։

Հասունացած խնդիրներ կան բաւական թւով և նրանց մի մասը ուղարկված է բարձրագոյն հաստատութիւններին՝ ներկայացնելու օրէնսդրական մարմինների քննութեան և բարեհաջեցողութեան։

Պէտք է նկատել, որ վերջապէս Պետական Դուման ձեռնամուխ կը լինի և կովկասեան խնդիրների ուսումնասիրութեան, քննութեան և լուծման։

Պատրաստ խնդիրների շարքումն են՝ հողային բարեկարգութեան, տեղական զեմստվային ինքնավարութեան, կովկասեան համալսարանի հիմնադրութեան, դպրոցական, դատաստանական վերանորոգութիւնների և ուրիշ ծրագիրները։

Թէ այդ և թէ ուրիշ խնդիրների վերաբերութեամբ կարևոր է, որ բաւականաչափ նիւթ տրված լինի Պետական Դումայի անդամների ձեռքը, որպէսզի երբ սկսվի նրանց քննութիւնը օրէնսդրական պալատում, ժողովրդական պատգամաւորներն իրազեկ լինեն գործերի էութեան և ձեռնհաս լինեն հեղինակաւոր և նպատակայարմար որոշումներ տալու իրանց քննութեան ենթակայ խնդիրների մասին։

Մի հանգամանք առեղծուածային է Պետական Դումայի առաջիկայ նստաշրջանի համար։ Դա այն է, որ նա վերջինն է ներկայ Դումայի կազմի համար։ Դումայի կազմը լրացնում է իրան վերապահված ժամանակամիջոցը և նա պէտք է լուծվի տեղի տալով նոր Դումայի, որ ընտրված կը լինի եկող 1912 թւին։

Նոր ընտրութիւնների մօտենալը առեղծում է որոշ տեսակի տրամադրութիւններ Պետական Դումայի անդամների համախմբումների մէջ։ Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն հաշւի է առնում, թէ ինչ տպաւորութիւն է անում նրա գործունէութիւնը ժողովրդական խաւերում և թէ արդեօք որքան մեծ է լինելու համակրողների թիւը, որոնց քուէները պէտք է ընդհարվեն հակառակ հոսանքների տուած քուէների հետ։

Ի՞նչ ազդեցութիւն կունենայ մեր յիշած հանգամանքը Պետական Դումայի վերջին նստաշրջանի գործունէութեան վրա, այդ մենք չը գիտենք։ Արդեօք նա պատճառ չի՞ լինի, որ Պետական Դուման մի շարք խոշոր խնդիրներ կը յետաձգի միւս Դումայի համար, իսկ ինքը կը զբաղվի աւելի ընթացիկ բնաւորութիւն կրող կամ արտաքին փայլ ունեցող խնդիրներով։

Բայց նոյն հանգամանքը կարող է դրդել պատգամաւորներից շատերին՝ քննութեան սեղանի վրա դնելու ծայրերկիրների բարենորոգչական խնդիրները, որպէսզի առիթներ ստեղծված լինեն փորձելու ազգային պատգամաւորների և ուրեմն զանազան համախմբումների քաղաքական ծրագիրները։

Ինչպէս էլ լինի, կարևոր է, որ, երբ հրապարակի վրա կը դրվեն կովկասեան խնդիրները, նախապատրաստ լինեն բազմաոււտ նիւթեր և լուրջ առարկութիւններ՝ պաշտպանելու մեր երկրին վերաբերեալ բարենորոգութիւնների ծրագիրները։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

23 օգոստոսի

Պետերբուրգ. — Կրասնոյէ Սէլօյում տեղի ունեցած զօրավարժութիւններն աւարտվելու առիթով տրվեց բարձրագոյն հրովարտակ յանուն գլխաւոր հրամանատար Մեծ Իշխան Նիկօլայ Նիկօլայեվիչի, որի մէջ սրտագին երախտագիտութիւն է յայտնվում զօրքերի ռազմի պատրաստութեան, կարգապահութեան նկատմամբ կատարված արդիւնաւոր աշխատանքի համար։

Պետերբուրգ.—Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը ստացաւ 668 խնդրագրեր՝ վերստին ընդունելու կանանց բժշկական ինստիտուտի արձակված ունկնդրուհիներին։ 343 հոգին դասախօսութիւններին չը յաճախելու պատճառ բերում են հիւանդութիւն։

Վառնա.—Ռուսաց դեսպանը նախաճաշ տուեց զինուորական ժողովարանում։ Ներկայ էին ռուսաց և բոլգարական նաւատորմերի, զօրքերի բարձրաստիճան պաշտօնեաները, Թագուհու շքախումբը և տեղական իշխանութիւնները։ Ժամը 5-ին «Ռօստիսլաւում» կայացաւ ընդունելութիւն։ Ներկայ էին դեսպանատան պաշտօնեաները, օտարազգի հիւպատոսները և տեղական հասարակութեան ներկայացուցիչները։

Վառնա.—Ռուսաց նաւատորմը մեկնեց Սեվաստոպօլ։

Տուլօն. — Ծովային նաւադիտումին ներկայ էին Կալիօն և մինիստրների մեծ մասը։

Պարիզ.—Բոլոր լրագիրները ընդգծում են ծովային դիտումի հսկայական բնաւորութիւնը, որ առանձնապէս կարևոր է արդի հանգամանքներում։

Կիլ.—Վիլհէլմ կայսրը Մօնտեկուկոլիին նուիրեց Սև Արծւի շքանշան։ Ֆրանց-Յօսէփ կայսրը արքիդուքս Ֆրանց-Ֆերդինանդի գերմանական նաւատորմի վարժութիւններին մասնակցելու առիթով շնորհեց Տիրպին ծովակալին Ստեֆանի I կարգի շքանշանը, ծովապետ Գոլցենդորֆին Լէօպօլդի I կարգի շքանշանը և փոխ-ծովակալ Շէէբին՝ Ֆրանց-Յօսէփի I կարգի շքանշանը։

Կիլ.—Ծովային դիտումի առիթով, ծովի վրա առաւօտից անսովոր կենդանութիւն է տիրում. ժողովվել են հազարաւոր հետաքրքրվողներ։ Կայսրը և արքիդուքսը, շրջապատված՝ նաւակներով, գտնվում էին «Հօհէնցօլէրնի» կամրջակի վրա։ Նրանց առաջից անցան 100-ից աւելի նաւեր զանազան տեսակի 25,000 նաւաստիներով։ Ապա կայսրը արքիդուքսի հետ անցաւ «Դէյչլանդ» նաւը, որից յետոյ սկսվեցին նաւավարժութիւնները՝ առանձին ծրագրով։

Վիէննա.— «Նէյէ - Ֆրէյէ - Պրէսէն», ընդգծելով որ մարօկկեան բանակցութիւնները վերսկսվում են ճիշդ այն ժամանակ, երբ Կիլում տեղի են ունենում պատերազմական վարժութիւններ, շեշտում է այն հանգամանքը, որ բանակցութիւնները զուգադիպվում են աւստրիական գանձատանը Կիլ գալու հետ։ Դրանով լրագիրը ասում է Աւստրո-Ունգարիայի և Գերմանիայի զինակցութեան բարեկամութիւնը։

«Փաստերլօյդը» ընդգծում է աւստրիական գանձատանը և ծովային Մօնտեկուկոլիի փոխծովակալութեան ներկայ լինելու փաստը, պնդելով որ Գերմանիայի ծովային ուժերի հզօրութեան պատկերը կը զրէ Աւստրիային շուտափոյթ ուժեղացնելու զինուորական նաւատորմը։

Օդեսա.— Ի պատասխանն Կ. Պօլսում գտնվող պարսկական «Սուրայա» կոմիտէի հեռագրին, չէյխ Արդաիս-Կազէրը ծոմաստամ երկրաւոր պարսիկների անունից յայտնում է, որ էկս-շահի դէմ կռւելու պատրաստ են։ Լրագիրները յայտնում են, թէ այդ մասին անհանգստացած է Ուրմիայի ասամբլէան։

Կ. Պօլիս.—Զինուորական աւանատի վրա զօրքերը շարունակում են չերմոզօրքների հետ. Բ. Դուռը նախարարական է կռւում չերմոզօրքներին։ Խօսվում է պատրաստել զինուորական մեծ զօրաժողովներ յետաձգելու։

Կանէա.—Այժմ Կրետէում հանդարտութիւն է տիրում. զինված մեւսինմաները դադարել են. սակայն ազգաբնակութիւնը համառում է թոյլ չը տալ մեծ պետութիւններից նշանակված նոր կառավարիչ, նաև արդէն չի ընել Զակոնի ամբողջութեան մէջ չորանակութիւնը։

Կանէա.—Կրետական ազգային ժողովի նախագահը յայտնեց Պետ. Հեռ. Գործ. թղթակցին, որ կրետացիները մտադիր են Յունաստանի գերիշխանութիւնը ընդունել։

Լիսաբոն.—Համաձայն պաշտօնական հաղորդագրութեան, պաշտօնում կարգադրված միջոցները լինում են Կոստա կոչումին ընդդէմ. Թագավոր նախկին Մանուէլի կողմնակիցները մի քանի վայրերում են. պատերազմ չը ստանալ կառավարութիւնը աշխատում է չը դիմել մեծ զօրութեան, բայց պաշտպանութիւնը անում է հաւաքել քաղաքում։

Լիլ.—Վլադիմիրի տեղի ունեցող ընդհարում գործադուլների և աշխատաւորների միջև կառավարիչ նախագահութեան գիտակցում ... վիրավորված են 5 ոստիկաններ, 20 բանւորներ։

Դինս.—3500 զօրքերը բանւորներ աշխատանքի ձեռնարկեցին։

Վիէննա.—Վիէննայում, Պրագայում, Լվօվում և Բրիւնում տեղի ունեցան երկրագործական ժառանգների մեծ ժողովներ՝ միթերքների թանկութեան դէմ բողոք յայտնելու համար։

Բրիւսել.—Արդիւնաբերական կենտրոններում արդիւնաւոր ընդհատումներ են զօրծադուլ և աշխատող մասամբ ձեռնարկված են։

Պէկին.—Զինված ժամուլը հաղորդում է, որ Սեչուան նահանգում երկաթուղիների պետական գանձապահութեան յանձնելու դէմ ծագած ապստամբութիւնը տարածում է լուրջ չափեր. Զէնդուփում, որ ապստամբները պաշարում են, ծառայողներից զօրքերը աղատվեց, իսկ առաջնորդը սպանվեց. ծովապետը ապստամբների դէմ գործ է լուսնարկելու զօրքերին։ Թէև զօրքեր, բայց նրանց զէնքեր տեղափոխվել են, կը հսկեն կարգը, որ անհասկացողութեան առաջ պարտաւորված է ամբողջ պաշտպանելու զօրքերի պահանջման համար։ Մինչդեռ չինացի երկու պաշտօնեաները, որոնք ձեռնարկեցին զէնքը, մնալ ապստամբներին, պաշտօնից պաշտպանեցին տեղափոխել։ Չէնդուում կը կարգադրվի արդէն ջարդեր և խաղաղացնելու են։ Լուրերին նայած, ... զօրքերը ...

գերից յետոյ հրաժարվելու է զինուորական մինիստր, որին փոխարինելու է Լուկոնի մինիստր Տեւնանը, որ ներկայումս հրամանատար է Չժեյցզյանում։

Պէկին.—Լրագիրները հաղորդում են, որ Դեմանը Կանտոնի Սենինդ ... ապստամբների ... են ... Կանտոնում են զօրքեր։

Հաագ.—Թիֆլիզրդ գանձատանը երկու անգամ վնաս է Կրուպի գործարանները և մինիստր Կոզեն։

ՄԱՐՕԿԿՕՅԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

23 օգոստոսի

Բարսելոնա.—Մարօկկեան հարցում լավագոյն համարվում է ֆրանս-գերմանական բանակցութիւնների կողմերը միմյանց մօտ է կառավարութեանց առավել զիջումներ են անում Մարօկկոյում։ Կոմիտէին յայտնած է, որ Ֆրանսիան կը յարգէ գերմանացիների շահերը և ամենաեւ բանակցութիւններ կը կատարվեն։ Մասամբ վերջին բազմաթիւ ֆրանսիական կառավարութեամբ պատկանելիք Սանտոսի բարեկամեցողութիւնը։

Սան-Սեբաստիան. — Եկաւ Պարիզի սպանական դեսպանը և ընդունվեց Թագաւորից։ Նա խորհրդակցեց Կանալէխասի և արտաքին գործերի մինիստրի հետ։

Բերլին. — «Նորդ-Դոյչէ-Ալգ.-Ցայտունգը» յոյս ունի, որ մարօկկեան հարցի առիթով կատարվող բանակցութիւններն այս անգամ կը հարթվեն դիւրին կերպով։

Բերլին.—Լրագրական տեղեկութիւնների համաձայն, Շտէտտինում, մարօկկեան բանակցութիւնների մասին տարածված յուզալի լուրերի ազդեցութեան տակ, նկատվում է, որ խմբերով յետ են ստանում խնայողական գանձարաններին ի պահ տրված գումարները։ Վերջին երեք օրում պահանջված է 500,000 մարկ։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ

Մերսին, 7/20 օգոստոս

✦ Հաջինի մէջ հայոց խանութներու վրայ կասկածելի նշանագիրներ տեսնուած ըլլալուն պատճառաւ ժողովուրդը յուզմունքի մատնուած էր։ Այդ մասին արդէն գրեցինք նախորդիւ։ Ադանայէն ղրկուած պաշտօնեայ մը խնդիրը քննելով երևան բերաւ, որ խռովարարական այդ յանդգնաշարտ փորձը ընողներն են այդ հայաքաղաքին անդորրութեան հըսկելու պաշտօն ունեցող... փօլիսները։ Անուշ երկիր։

Սակայն հայ կոչուած արարածներու համար հարկ պիտի ըլլա՞յ այդ գործին յանցաւորաց արժանի և օրինակելի պատիժ մը տալ։ Տեսնենք։

✦ Առենէ մը ի վեր Կիլիկիոյ վեհ. կաթողիկոսը թեմական այցելութեան ելած ըլլալով, Եօզղատ կը գտնուէր։ Քանի մը օրերէն կը սպասուի, որ նորէն Աթոռը վերադառնայ։ Վերադարձը Ադանայի վրայով պիտի ըլլայ, ուր առիթ պիտի ունենայ երկրորդ տեսակցութիւն մը ունենալ նոր նշանակուած կուսակալ Մուհամմէդ-բէյին հետ։ Առաջին տեսակցութիւնը՝ վեհափառին երթալուն, անոր դեռ Կեսարիա գտնուած առենը տեղի ունեցած էր։

✦ Կաթողիկոսի գալէն և Ադանայի առաջնորդական ընտրութեան վերջնական հանգամանք մը առնելէն վերջ, Ադանայի առաջն. փոխանորդ գեր. Ներսէս եպիսկոպոսը, որ բաւական տկար է, Բէյրութ պիտի մեկնի ժամանակի մը համար։

Ներսէս եպիսկոպոսը ծանօթ է՝ երբեմն «Սական վարդապետ» և այժմ «Սական եպիսկոպոս» ստորագրութեան ներքև իր յուզիչ և գեղեցիկ գրութիւններովը։ Դեռ Ադանա չեկած և դեռ՝ այս գարունը՝ եպիսկոպոս չը ձեռնադրուած՝ Հաջինի կաթողիկոսական փոխանորդ էր ան. թեմ մը, որ կառավարութիւնը կը յամառի դեռ չը ճանչնալ պաշտօնապէս։

✦ Կըսուի թէ կուսակալ բէյը միջնորդած է կառավարութեան քով, որ Հասան-

Բէյլէի քանդուած եկեղեցին նորէն իր տեղը շինուի: Ցայտնի է իր ՚վերջին որոշումը. քանդուած տեղէն քսան մետր անդին շինելու թոյլտուութիւնն էր: Այսինքն «Ջէմալ բէյը սխալ մը գործեց» չըսելը: Բայց ազգը այդ վայրենի արարքը իրաւամբ նախատինք մը համարելով իր կրօնասիրական զգացմանց, նախատինք մը և ձրի կսկածանք մը մանաւանդ իր օսմանցիական հաւատարմութեան, կը պնդէ, որ հոն կամ բնաւ հայ եկեղեցի, կամ իր փլցուած տեղը՝ այդ եկեղեցին:

Հաւանօրէն շինուի իր այդ տեղը: Բայց ինչո՞ւ այդ արարքը, ժողովուրդ մը իր նուիրական պաշտամունքին մէջ խոցելու՝ այդ քաղաքականութիւնը: Մ-Նա

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Երիտասարդ Թիւրքերի ազգային քաղաքականութեան ակներև պարտութիւնը, որ արտայայտվեց մալիսօրներին զիջումներ անելով, այն հետևանքն ունեցաւ, որ նրանք ստիպված են զիջումներ անել թէ հարաւային ալբանացիներին և թէ արաբներին:

Որպէս հաղորդում է «Köln. Zeit.» լրագիրը, Եմէնի զօրքերի հրամանատար Իզէդ-փաշան, որը վերջերս մի քանի խոշոր յաղթութիւններ տարաւ և ջարդեց արաբական զօրքերը, դադարեցրեց պատերազմական գործողութիւնները և բանակցութիւններ է վարում իմամ Եահեայի հետ, օգուտ քաղելով, ի հարկէ, այն հանգամանքից, որ ներկայումս իմամը տրամադիր է հաշտութեան: Հաշտութեան պայմանները, որքան յայտնի են, հետևեալներն են լինելու. 1) արաբներին շնորհվում է ներքին ինքնավարութիւն. 2) արաբները ենթարկվում են զինուորագրութեան օրէնքին, սակայն այն պայմանով, որ Եմէնի բնակիչները պիտի ծառայեն Եմէնում զետեղված զօրամասերում: Ասիրի վերաբերմամբ տեղեկութիւններն այնքան նպաստաւոր չեն: Շէյխ Սաղըխ-Իդրիսը ամրացել է լեռներում և տրամադիր չէ պակասեցնել իր անձնական պահանջները, որոնք ընդունելի չեն Թիւրք կառավարութեան կողմից: Սակայն Գաւրանը, ըստ երևոյթին, խաղաղացրված է և Սամի-փաշան պարտաւոր է շուտով ռէֆօրմներ մտցնել, որոնք կապահովեն այնտեղ խաղաղութիւնը:

Մի կողմից կառավարութիւնը հարկադրված էր փոխել իր գործելակերպը ոչ-Թիւրք ազգութիւնների վերաբերմամբ, միւս կողմից նրանց մէջ ևս նկատվում է քաղաքական շահերի արտակարգ կենդանութիւն: Արդէն կազմակերպվել է արաբական ազգային կուսակցութիւն, որը հաշւում է իր կազմի մէջ մօտ 60 պատգամաւորներ. հերթի վրա է յունական, ալբանական և հայկական կուսակցութիւնների կազմակերպութիւնը: («Р. В.»)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՂԱՐԱԲԱՂԻՑ

I

Ատրպատականի հայաբնակ գաւառամասերից ամենաթոյլ վայրը Ղարադաղն է համարվում: Վաղուց ի վեր կալուածատէր խաները իրանց հայ և Թուրք «ռայեաթին» ըստ իրանց քմահաճոյքի կառավարել են. ռայեաթը կառավարութեան դուռ, պետական օրէնք, կարգ ու կանոն չէ իմացել. նա իր պետական տուրքն էլ, բողջն էլ, հասոյթի տասանորդն էլ միշտ վճարել է իր կալուածատիրոջը և նրա հովանաւորութիւնը վայելել համեմատաբար ընդարձակ չափերով:

Ճիշդ է, երբեմն խաները անիրաւացի տուգանքի են ենթարկել իրանց ժողովրդից այս ու այն անհատին, մի որևէ գիւղ գնացած ժամանակ առատ կերել-խմել ու անցել են, երբեմն-երբեմն բէգար են տարել, բայց և այդ բոլորի դիմաց անուրանալի է, որ միշտ ուժեղ պաշտպան են հանդիսացել շրջապատի աւազակների յարձակումներից, ալան ու թալաններից:

Երբեմն Ղարադաղում ունեցած աջողութիւններից և վերադարձից յետոյ՝ աչքի առաջ ունենալով, որ Ղարադաղում խաները կարող են վրէժառու լինել հայ ժողովրդից, հայ յեղափոխականները մի խմբակ ուղարկեցին Ղարադաղ՝ գլխաւորապէս հայ գիւղերի ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու և գիւղացիներին շրջապատի աւազակներից ու յարձակումներից պաշտպանելու համար:

Բայց ահա չանցած մի փոքր ժամանակ՝ այդ որոշ միսիայով եկած խմբակը, մոռանալով միանգամայն իր գործունէութեան սահմանագիծը, աջ ու ձախ սկսեց մի այնպիսի գործունէութիւն, որի նմանը Կովկասում կամ այլ տեղերում անգամ տեղի չէր ունեցել և որը անտարակոյս ունենալու էր Ղարադաղի նման մի տեղի հայ ժողովրդի համար կործանարար հետևանքներ:

Ստիպեցին ժողովրդին զինվել ամենակարճ միջոցում, այն էլ մի պայմանով, որ զէնքերը միմիայն իրանցից առնեն, հակառակ դէպքում, եթէ ուրիշ տեղից զէնք առնելու լինեն, իրանք, իբրև լաւ զէնք ճանաչողներ, պիտի նրանց առածը «բրակ» անեն: Ժողովրդի տուն ու ձեռքը կապեցին. իրանք Թուրք կօնտրաբանդիստներից 80—110 ր. սկսեցին զէնքեր առնել և իբրև «կազմակերպական ալբանք, գները Թաւրիզում որոշած»՝ դամչու ոյժով փաթաթել ժողովրդի վզին 160—200 ր. արժէքներով. այդ բոլորը աշկարա տեսնում էր ժողովուրդը և լռում, որովհետև լռեցնել էին տալիս:

Կալուածատէր խաները և Թուրք խաղաղ աշխատաւոր տարրը տեսնում էին հայերի ուժեղ թափով զինվելը սահմանադրութեան օրերին, տարակուսում և զգուշանում:

Խմբակը ստիպեց հայ ժողովրդին խաների տները չը գնալ, յարաբերութիւնները կտրել նրանց հետ, ոչ մէկին իրանց մէջ չընդունել, եթէ խաներից որևէ մէկը գալու լինի հայ գիւղը՝ ձիու սանձը չը բռնել, տուն չը տանել, չը հիւրասիրել և առհասարակ Թուրք ժողովրդի հետ շփումներ չունենալ, «որովհետև մեզանից մեր զղտնիքները կը տանեն կը յայտնեն նրանց»:

Խաները դադարեցին իրանց հայ գիւղերը յաճախելուց և առհասարակ հայերի հետ գործ ունենալուց. հայերի ոտը կտրվեց հարևան Թուրք գիւղերից, հայի և Թուրքի միջև առևտուրը կտրվեց, և երկու ազգութիւնները մի տեսակ առանձնացան իրարից:

Ազգասէրները կամ, որոնց ինչպէս վերջերս անուանում էին ղարադաղցիք, «ազգակերները» ստիպեցին ժողովրդին բահրան (հողային տուրքի տասանորդը) 10-ից 1 վճարել կալուածատիրոջը և ոչ 15-ին 2, ինչպէս մինչև այդ օրը վճարել են իրանք և ընդունված է: Իրաւունք չունենան տուրքը տանել խանի տունը, խանը պարտաւոր է գալ արտում ստանալ իրան հասանելիք տուրքը (մինչ այդ՝ գիւղացիք պարտաւոր են քաղել, կրել, կալսել և ապա հողատիրոջ հասանելիքը բառնել տանել իր դանը յանձնել իրան), բէգար չը գնալ, գատկական տօներին կամ սգումների երբէք չը գնալ. օթախ-փուլի չը տալ, ղուլլուղ չանել, պետական հարկը կալուածատիրոջը չը տալ և այլն և այլն պահանջներ, որոնք երբէք չէին կարող պատուաստվել, հող գտնել Ղարաղաղի նման՝ աշխարհից մոռացված մի վայրում, բայց որը մեր ագրար շարժման «գիտուն կարապետները» ուզում էին ոյժով ներմուծել Ղարադաղի իրականութեան մէջ այնպէս, ինչպէս միամիտ այգեգործը ճմեռվայ ցրտերին կուզենայ իր այգում դեղձենիներ պատուաստներ անել:

Վերոյիշեալ բոլոր ստիպողական պահանջները կատարել տուած լինելու համար՝ սկսեցին մի քանի ցնցող սպանութիւններ, ժողովրդին ահ ու սարսափի մէջ պահելու նպատակով:

Կրօնի և խղճի ազատութիւն քարոզողները խփեցին մի աղջկայ, որ ինքնակամ Թուրքացել էր. մինչդեռ Թաւրիզում այնքան Թուրքացած հայ աղջկերք և կանայք կան: Խփեցին աղջկայ մօրը՝ իբրև վատ վարք ու բարքի տէր կնոջ, մինչդեռ Թաւրիզում այդ խփողների ընկերներից ոմանք այդպիսի կանանց առևտրով են պարապում: Խփեցին մի քանի քեօխվաների, իբրև խաների մարդկանց:

Այս բոլորից ժողովուրդը ահ ու սարսափի մէջ ընկած լուռ տանում էր այդ ինքնակոչ գործողների բոլոր կապրիզները. դեռ աւելորդ ենք համարում խօսելու հարսների երես բաց անել, կանանց ազատութիւն, գարի հաւաքել, փող հաւաքել, տուգանքներ առնել, ծեծ, մտրակ, սպառնալիք և այլ հազար ու մի այդպիսի հարցերի մասին, որ տեղի էին ունենում ամեն տեղ և ամեն ժամանակ:

Այդ բոլոր անցուդարձների մասին հատ ու կտոր լսվում էր Թաւրիզում:

Հունձը սկսվեց. խաները չը կարողացան մօտենալ իրանց գիւղերին. նրանք ոչ թէ վախենում էին, այլ խուսափում էին ժողովրդի հետ ընդհարում ունենալուց: Քանի գնում՝ բօշէն ծանրանում էր և ինչ որ հայ-Թուրքական կոտորածի արհաւիրք էր պատում Ղարադաղի գլխին: Ղարադաղի պետական հիմնարկութիւններն անգամ այդ բանը նախատեսում էին և հայերին զգուշացնելով հանդերձ կրկնում էին սովորական դարձած դարձուածքը. «Հայեր, կատաղել էք, ինչ է, ծո՞ւր էք գնում»: Վերջապէս Թաւրիզից հրահանգվեց՝ չափաւորվել և թոյլ տալ, որ ժողովուրդը տասանորդը առաջվայ նման տայ, մինչև մէջլիսի նոր կարգադրութիւն անելը:

Ժողովուրդը կոտորվեց, կալուածատէրերը յաղթանակեցին:

Այդ բոլորից յետոյ ժողովրդից հատ ու կտոր անհատներ, տեսնելով որ այդ ուղղութեամբ չէ կարելի առաջնորդվել, սկսեցին հատ ու կտոր վայրերում իրանց տրտունջները արտայայտել:

Դրանցից խրախուսված՝ ժողովուրդն էլ, գտնելով որ 28 հայ գիւղ անկարող են Ղարադաղի նման մի տեղում մի քանի հարիւրաւոր Թուրք գիւղերի հետ եօլա գնալ ամեն կողմից բողոքներով դիմեցին Թաւրիզ և խնդրեցին կամ «գործողներին ազատել իրանցից» կամ «իրանց ազատել նրանցից». այդ բողոքներին արձագանք տուեց նաև Թումանեանների գրասենեակի բողոքը, որը նկարագրում էր այն բոլոր գործողութիւնները, որոնք կատարվել էին Թումանեանների գիւղերում և խնդրում էին յետ կանչել Ղարադաղի գործիչներին:

Թաւրիզը զիջելով ժողովրդի խնդրին՝ բոլորին յետ կանչեց, լիկվիդացիայի ենթարկեց իր գործունէութիւնը «ապերախտ» Ղարադաղում և ժողովրդին թողեց իր բաղդի կամքին:

* * *

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՏՔ Է ՊԱՐԶԵԼ ՎԵՐՋԱՊԷՍ

«Մշակի» № 149-ի մէջ մի ուշագրաւ առաջարկութիւն կար տպագրված՝ «Բացատրութեան կարօտ մի կէտ» վերնագրով, որով հեղինակ Ս. քահ. Տէր-Յովհաննիսեանը հրապարակ է հանում այն խնդիրը, թէ ամուսնաւոր հոգևորականի՝ քահանայի մասնակցութիւնը անտեսված է կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ: Եւ իրօք՝ այն ժամանակ, երբ աշխարհականը իր կողմից ընտրած պատգամաւորն ունի, կուսակրօն հոգևորականութիւնն իր ներկայացուցիչներն ունի ի դէմս թեմակալ առաջնորդների, սինօդական անդամների ու էջմիածնի վանական միաբանութեան աւագ անդամների, ամուսնաւոր հոգևորականը ըստ սինօդի վերջին լուսաբանութեան առանձնապէս ոչ միայն չէ ունենում մասնակցութիւն, այլ խսկապէս զրկված է այդ իրաւունքից:

Խնդիրը միանգամայն արդար է և օրինաւոր:

Տողերիս գրողը «Մշակի» № 140-ի մէջ, խօսելով Երևանի փոխ-թեմակալի շրջաբերականի մասին՝ առանձնապէս շեշտել էր շրջաբերականի այն որոշակի լուսաբանութիւնը թէ՝ «հոգևորականները չեն կարող ընտրվել ոչ ծխական ներկայացուցիչ, ոչ պատուիրակ և ոչ պատգամաւոր», և, չը բաւականացած դրանով, առաջ էր բերել փոխ-թեմակալի շրջաբերականի մէջ հոգևորականներին այդ իրաւունքից զրկված հրատարակելու իբրև հիմք ծառայող ցուցումները, այն է՝ օրէնաց ժողովածուի XI հ. I մ. 1120-դ յօդ., Կովկասի Փոխարքայի շրջաբերականը և սինօդի յունիսի 1-ի № 1375 հրամանը:

Տարակուսելով օրէնքի կողմից այդպիսի մի սահմանափակումն գոյութիւն ունենալու վրա, ես գրել էի. «Արժէ այդ հրամանն առանձնապէս հրատարակել մեր լրագիրների մէջ, քանի որ հոգևորականներից ընտրվելու և չընտրվելու խնդիրը տարակուսութիւններ է առաջ բերել»:

«Մշակի» № 140-ը լոյս է տեսել յուլիսի 2-ին: Ահա անցել է մի ամսից աւելի, և սինօդի այդ հրամանը չը հրատարակվեց մեր լրագիրների մէջ, հետևապէս և հոգևորականներից ընտրվելու արգելքը չը լուծվեց, չը պարզվեց:

Դիմենք այն հիմունքներին, որոնք կան մեր ձեռքի տակ:

Դրանցից ամենագլխաւորն է օրէնաց XI հ. I մ. 1120-դ յօդուածը, որ Ներսէս վարդապետ Մելիք-Թանգեանի թարգմանութեամբ ասում է. «Իւրաքանչիւր թեմ պատրիարքի ընտրութեան համար նշանակում է երկու պատգամաւոր՝ մէկը հոգևորական, միւսը աշխարհական: Հոգևորական պատգամաւորը պիտի լինի կամ ինքը առաջնորդը, կամ նրա՝ հոգևորականների միջից նշանակած *) մի որևէ անձը. աշխարհականը ընտրվում է բոլոր մելիքներից, իւզբաշիներից և հայոց եկեղեցու միացած աշխարհական պատուաւոր անձինքներից**), որոնք հայոց եկեղեցու հին սովորութեան համաձայն իրաւունք ունեն ընտրելու»:

Երկրորդ հիմքն է կովկասեան Փոխարքայի կողմից պատուիրակներ ու պատգամաւորներ ընտրելու համար տրված հրահանգը, ուր, յիշատակվելով Պօլօժենիէի վերն առաջ բերված 1120-դ յօդուածը, նորից յիշված է մեր կողմից ընդգծված «աշխարհական անդամ» դարձուածքը:

Սինօդի հրամանը չը կայ մեր ձեռքին:

Ընթերցողները ինչպէս կը տեսնեն՝ «աշխարհական» խօսքը վերաբերում է ընտրողներին, որոնք կարող են ընտրել նաև իրանց ծխին չը պատկանող, իրանցից բնակութեամբ հեռու ապրող անձի, և սա, այս աշխարհականների կողմից ընտրված անձը, ուր տեղացի էլ որ լինի, կը համարվի աշխարհական պատգամաւոր իրան ընտրող ծխի, համայնքի: Այսպէս և աշխարհականների կողմից ընտրվող անձը կը միայ ու կը լինի աշխարհական պատուիրակ, ներկայացուցիչ ընտրող ծխի, ինչ հոգևոր աստիճան էլ որ ունենայ:

Խնդիրը թեմի կողմից երկու ներկայացուցիչ—մինը հոգևորական, միւսը աշխարհական. մինը՝ ի պաշտօնէ, միւսը ընտրութեամբ—ունենալու մասին է, բայց թէ աշխարհականները եթէ վստահում են իրանց քուէները, հաւատում են իրանց ձայնը հոգևորականի, մի՞թէ օրէնքը կամ բանականութիւնը կարող է արգելք դնել կամ այդ հոգևորականին այլևս աշխարհական պատուիրակ, աշխարհականների ներկայացուցիչ չը համարել այն պատճառով, որ նա փարաջա ունի հագած կամ աստիճան ունի ստացած:

Այսպէս որ նայենք խնդրին, կարելի է եզրակացնել, որ քահանաները կամ հոգևորականները զրկված են իրաւունքից նաև ծխական հոգաբարձութեան անդամ ընտրվելու: Ուրեմն այդպիսով կը գանք այն եզրակացութեան, որ պետական օրէնսդրութիւնը զրկած է ամուսնաւոր հոգևորականին իրաւունքներից և դրել է նրան միայն ու միայն ծխական արարողութիւններ կատարելու բացառիկ պայմանների մէջ: Բայց չէ՞ որ, ընդհակառակը, կառավարութիւնը եկեղեցական-ծխական ամենատեսակ խնդիրների համար իր դիմումն ուղղում է եկեղեցու հովւին՝ քահանային, հոգևորականին:

Պօլօժենիէի յօդուածները և Փոխարքայի կանոնները ի նկատի ունեն հայ եկեղեցու մէջ ընտրութեան իրաւունք ունեցող անդամներին: Հետևապէս մնում է պարզել, թէ ամուսնաւոր հոգևորականը կամ հոգևորականը առհասարակ հայ եկեղեցու ծխական անդա՞մ է թէ ոչ:

Որ ծխի անդամ է և որ մասնակցում է ձայնի իրաւունքով ծխական բոլոր ժողովներին—վկայ է կանգնած կենդանի կեանքը և ինքը հայոց եկեղեցու ծխական կանոնադրութիւնը, որի հէնց առաջին յօդուածը պարզ ու որոշ կերպով ասում է. «Իւրաքանչիւր քաղաքի կամ գիւղի ամեն մի հայ եկեղեցու կամ աղօթատան բոլոր ծխականները նոյն եկեղեցու բոլոր միաբան հոգևոր պաշտօնեաների հետ միասին կազմում են մի ծխական համայնք»:

Այս տեսութեամբ թէ Պօլօժենիէի 1120-դ յօդուածի և թէ Փոխարքայի կանոնների մէջ մելիք, իւզբաշի, միացած «աշխարհական» և սրա յատկութիւնը որոշող «պատուաւոր» ածականը՝ իրաւունք տալով եկեղեցու աշխարհական անդամներին ընտրելու իրանց ազատ կամքով իրանց առանձին, իրանց ցանկացած ներկայացուցիչը՝ բնաւ չէ արգելում և չէ կարող արգելել նրանց ընտրելու հոգևորական անձի, որ թէ ըստ Պօլօժենիէի, թէ ըստ փոխարքայական կանոնների և թէ ըստ հայ եկեղեցու հայեացքի՝ են ընտրելու պատուաւոր անդամն է ծխի ու եկեղեցու:

Այսպէս է հասկացվել մինչև օրս և այս հիման վրա թէ անցեալ ընտրութիւններին և թէ ներկայումս ընտրվել են իբրև աշխարհական պատուիրակներ քահանաների միջից և մասնակցել են թեմական պատգամաւորի ընտրութեանը:

Հետաքրքրական է և անհրաժեշտ վերջապէս հրատարակութեան տալ սինօդի այն շրջաբերականը, որով այժմ բացարձակ արգելք է դրվում աշխարհականների կողմից հոգևորականների ընտրվելու դէմ:

Պէտք է վերջապէս պարզել այդ խնդիրը:

Գալով իմ պաշտօնակից հայր Տէր-Յովհաննիսեանի այն առաջարկին, որ գոնէ թեմակալ առաջնորդներն իրանք ժողովի հրաւիրեն կամ գրաւոր դիմումն անեն իրանց թեմի հոգևորականներին և իմանան նրանց կարծիքը կաթողիկոսական ընտրելի մասին, կասեմ, որ դա պիտի բղխի թեմակալ առաջնորդների՝ մեր եկեղեցու դեմօկրատիք ոգու անկեղծօրէն զաւանելուց, այդ սկզբունքն իրանց հոգու մէջ կրելուց, մեր առաջնորդների համայնական, ընտրական զգացումներով համակված սիրտ ու միտք ունենալուց, այլ ոչ թէ սին ցուցամոլութիւնից կամ, ինչպէս ինքն է ասում, «գոնէ ճեւի համար»:

Բայց մեր «եղբայր ի Քրիստոս» քարոզող, մեր «Հայաստանեայց Եկեղեցու ազգային» «ժողովրդավարական սկզբունքների» անունով երդվող առաջնորդներից ու

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՑԵՂԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՈՆԳՐԵՍԸ*)

(Խարկովի համալս. պրօֆ. Ա. Կ. Կրասնովի)

Եապօնացի պրօֆեսօրները աշխատել են բարձրացնել իրանց հայրենիքը մինչև երկինք՝ տալով նրա բնորոշ յատկութիւնների կարճ գծերը, որոնք զանազանում են նրան ուրիշ երկիրներից: Այդ գծերը՝ ըստ նրանց խօսքերի՝ են.

1) Ազգայնութիւն, որը հասցված է կատարելութեան ամենաբարձր աստիճանին: Եապօնական պետութիւնը ուրիշ ոչինչ չէ, բայց եթէ մի մեծ գերդաստան, որի մէջ կայսրի յարաբերութիւնը նոյնն է, ինչպէս հօր յարաբերութիւնը դէպի իր զաւակները: Կայսերական ընտանիքը Եապօնիայում անուն չունի, որովհետև երկրի բոլոր պատմութեան ընթացքում նա՝ ոչ մի անգամ չը փոխվելով՝ առնում է իր սկիզբը արևից:

2) Գերդաստանը իր հիմքը դրած է նախնիքների աստուածպաշտութեան վրա և ազգային հերոսների, որոնք պահպանում են հայրենիքի պատասխրութիւնը: Նայելով նրան՝ որ ուրիշ երկիրների մէջ նախնիքների աստուածպաշտութիւնը՝ քաղաքակրթութեան առաջադիմութեան հետ՝ հետզհետէ ընկնում է, Եապօնիայում նա, ընդհակառակն, աստիճանաբար աւելի ևս ամրապնդվում է:

3) Եապօնացիք աչքի են ընկնում իրանց մաքրասիրութիւնով և հետևում են ոչ միայն մարմնական մաքրասիրութեան, այլև հոգեկան, որը կազմում է նրանց «զինտօիզմ» կոչված կրօնքի էութիւնը: Եապօնացիք ամենայն ազգերից աւելի սաէպ լուացվում են և աչքի են ընկնում մաքրասիրութիւնով՝ ամենօրեայ իրանց կեանքում:

4) Նրանք կրօնասէր են, աղօթում են իրանց աստուածներին և լաւատես են հոգով: Նրանց երկիրը պայծառ է, կլիման բարեխառն, տեսարանները ամենուրեք հրաշալի. բնութիւնը և բէժիմը նրանց չէ դարձնում, ինչպէս ուրիշ երկիրների ազգերին, յոռետես: Նրանք, ընդհակառակն, տիրապետում են կենդանի զուարճախօսութեան ընդունակութիւնը. Նրանք իրանց ժամանակը չեն կորցնում դատարկ երևակայութիւններով, այլ փնտռում են մխիթարութիւն տխուր իրականութեան մէջ, լրագիրներում և հոգեկան ներքին աշխարհում: Մարդիկ այս երկրում մտածում են միայն իրանց պարտականութիւնները կատարելու վրա և երկրի կարգ ու կանոնը պահպանելու: Նրանց՝ ի սկզբանէ՝ տրված է սէր՝ դէպի բնութիւնը տածելու: Եապօնիայում ամենայն և հագնելիքի վրա գործ է դրվում բոյսերի մեծ այլազանութիւնը: Բնակարանների և հագուստների զարդարանքների օրինակները առնված են մեծ մասամբ բոյսերից և ծաղիկներից: Եապօնացիք նմանապէս շատ ճանապարհորդութիւններ անելու սէր ունեն: Բնական է եապօնացու պարզասիրութիւնը: Նրանց ամանեղը և բնակարաններն ու հագնելիքները շատ պարզ են: Նրանց մեծամասնութիւնը երբէք միս չէ ուտում, իսկ թէյի և թէյարանների վրա նրանց սէրը նկատելի ապացոյցներից մէկն է՝ նրանց սովորութիւնների պարզութեան վերաբերութեամբ:

5) Թերևս այն հանգամանքը, որ եապօնացիք բնակվում են փոքրիկ կղզիների վրա, առաջ է բերել նրանցում սէր ամեն մի փոքր բանի և գեղեցիկ: Այս սէրը արտացոլում է նրանց գրականութեան և արուեստագիտութեան մէջ: Նրանց պարտէզները, տները, թէյարանները, քանդակագործութիւնը, կահկարասիքը՝ ամենը փոքրագիր է:

6) Եապօնացիների գերդաստանները միշտ եղել են բազմաթիւ և զաւակների վրա նայել են ինչպէս գանձի վրա: Ամենավերջին ազքատները զուրգուրելով դաստիարակում են իրանց զաւակներին: Եապօնացիք միշտ նշանաւոր են եղել ասպետական ոգով և հաւատարմութիւնով, և այս սկզբունքները դրված են իբրև հիմն եապօնական բարոյականութեան ժողովածուի կամ այսպէս ասած «Բուշիդօյի»: Եապօնացիք քաջ և գործունեայ են. անվախ, պատերազմի ժամանակ նրանք պատրաստ են մահը ընդունելու երես առ երես՝ պահպանելով հանդարտութիւն և սառնասրտութիւն. և այս յատկութիւններով նրանք օժտված են հին ժամանակներից ի վեր: Նրանք ձգտում են դէպի առաջադիմութիւն՝ խոյս տալով յանկարծական յեղափոխութիւններից:

7) Նրանք շատ քաղաքավարի են և ունեն մշակված կանոններ, թէ ինչպէս պէտք է վերաբերվեն զանազան դրութեան մարդիկ իրար. և այս գործելակերպը այնքան մանրամասն կերպով մշակված է. օրինակի համար՝ նամակ գրելու ձևը, թէյ խմելու, ծաղիկներ ժողովելու կերպերը. ամեն բանում նախատեսված է գեղեցկութիւն և քաղաքավարութիւն:

8) Եապօնացիք ընկեր են փափկութեան և վեհանձնութեան: Սուրը պատեանի մէջ,—ասում է նրանց առածը,—մեծ պատիւ է: Նրանք մեղք են համարում կենդանիներին սպանելը, և նրանք վաղուց ունէին հիմնարկութիւններ՝ նման կարմիր-խաչին: Պատերազմական դաշտի վրա նրանք երբէք չեն աշխատել սպանել թշնամուն (???): Կանչել՝ թէ գեղինները վտանգաւոր են, դա առաջ է գալիս նրանից, որ նրանց երկրի հետ՝ այդպէս կանչողները ոչ մի ծանօթութիւն չունեն: «Արևմուտքի քաղաքակրթութիւնը դեռ շատ անելիք ունի, որպէսզի կարողանայ իրագործել մարդկային կատարելութեան ցնորքը», և մենք համարձակվում ենք ասել, որ այն, ինչ որ դեռ շատ նրան պակասում է, կարող են տալ գրաւին բոլոր այն գծերը, որոնք երեք հազար տարիներից աւելի առաջ սահեծված են Հեռաւոր Արևելքի կղզիների վրա»:

Փորձից գիտենալով Եապօնիայի կեանքը և բնութիւնը, շատ կէտերում ես համաձայն եմ իմ ընկեր պաշտօնակիցների հետ: Ես այս մասին գրել եմ 18 տարի սրանից առաջ «Հեռաւոր Արևելքի կղզիների միջով» վերնագրով յօդուածում: Բայց և միևնոյն ժամանակ չեմ կարող նրանց մի բանում չը յանդիմանել, այն է՝ որ նրանք այնքա՜ն շատ խօսելով իրանց կուլտուրայի գերազանցութիւնների մասին՝ գէթ բերան անգամ չը բացին նրա պակասութիւնների մասին:

Նոյն օրվայ վերջին խօսողը եղել է մեր հայրենակիցը՝ Իւրիեվ քաղաքի համալսարանի ուսուցչապետը՝ Եաշչենկօ՝ թեմա վերցնելով «Ի՞նչ դեր ունի Ռուսաստանը՝ Արևելքը Արևմուտքին մօտեցնելու գործում»:

Արդէն արևելեան քաղաքավարութեան արշալուսում մենք գտնում ենք երկու յառաջադիմութեան փիլիսօփայ-թիւններ՝ Սաքիա-Մունիի և Լաօցզէի: Արտաքին աշխարհը, բնութեան երևոյթները, անհատական գիտակցութիւնը նրա վիշտերով, ուրախութիւններով և յոյսերով, այս ամենը՝ նրանց վարդապետութեան համեմատ՝ խաբէական է. նմանապէս ստութիւն է մարդկային ամեն մի սաւորաբաժանումը: Ճշմարիտ են միայն սէրը, չարչարակցու-

*) Տես «Մշակ» № 183.

*) Այս թարգմանութեամբ կարելի կը լինէր՝ «հոգևորականների միջից հոգևորականների կողմից նշանակելու կամ ընտրելու խնդիրը յարուցանել», այն ինչ բնագրի մէջ ասված է. «Հոգևորական պատգամաւորը պէտք է լինի կամ ինքը թեմի առաջնորդը կամ նա, որին ինքը (առաջնորդը) կը նշանակի դրա համար հոգևորականների միջից»:

**) Բնագրում ասված է «անդամներից»:

եպիսկոպոսներից քանիսն են խօսքի ու գործի անհակառակ ընթացք ունեցողները…

Հէնց մեր քահանաներից քանիսն են մեր ժողովրդավար եկեղեցու ոգու նախանձախնդիրները, իրանց դիրքը հասկացող, իրանց պարտքը կատարող և իրանց իրաւունքը գործադրողները։

Մեսրոպ ա.-ք. Մելեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Հրդեհը Բիբի-էյբաթում

Բագու, 19 օգոստոսի

Երէկ, ցերեկվայ ժամը 3-ին, «Բիբի-էյբաթ» նաւթարդիւնաբերական նաւթահանքում անսպասելի կերպով բռնկվեց հրդեհ, որը բարեբաղդաբար չը տարածվեց՝ քամու բացակայութեան պատճառով։

Հրդեհը հետևեալ հանգամանքներում պատահեց. այն դոյլը, որով նաւթ են քաշում, արագ քաշելու ժամանակ կպչում է նաւթահորի երկաթէ խողովակի բերանին և կայծ առաջանում. ահա այդ կայծից էլ սկսում է հրդեհը։

Հրդեհը ոչնչացրեց հիմնովին միմիայն վիշկան, որի մէջ պատահեց հրդեհը։

Վնասը 7000—8000 րուբլի է։

Այդպիսի հրդեհները նաւթային շրջաններում աննշան երևոյթ են համարվում, մանաւանդ որ պատճառած վնասը հազարների շուրջն է պտտվում միայն։

Քաղաքապետի կարգադրութեամբ դադարեցվեց թուրքական երկու լրագիրների հրատարակութիւնը, որոնցից մէկը «Սադա» («Ձայն»), միւսը «Մալումաթ» («Ծանոթութիւն»)։

Ս. Գարագաշ

ՓԻԲ ԳԻՒՂԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ԱՆՑԵԱԼԻՑ

Գանձակ, 12 օգոստոսի

Վերջերս Ջարեքայ վանքի կալուածի համառօտ նկարագիրը տալով, զանցառութեան եմ տուել Փիբ գիւղի եկեղեցական-ծխական դպրոցի մասին մի քանի խօսք ասել։ Այդ գիւղի դպրոցը առաջին անգամ բացվել է [illegible]

առաջադիմութեանը և իր միջոցներից դըպրոցին տալով տարեկան 100 ր.՝ ժողովրդի սէրը, համակրանքն էր գրաւում թէ դէպի ուսումնարանը և թէ դէպի վանքի կալուածքի պաշտպանութիւնը։

Այդ երկուսը—վարդապետ և Արարատեան—միասին ձեռք ձեռքի տուած աշխատում են և յորդոր կարդալով ժողովրդին՝ երկրորդ տարուց սկսում են դպրոցի շինութեանը ձեռնարկել։ Մի տարվայ ընթացքում արդէն պատրաստ է լինում չորս սենեակից բաղկացած բաւականին յարմար շինութիւն՝ դպրոցի համար, և 1877/78 ուսումնական տարվայ սկզբից այդ շինութեան պատերի մէջ, կտուրի տակ, սկսվում է դասաւանդութիւն և շարունակվում մինչև հայի համար խաւար տարվայ դպրոցների փակումը…

Վանահայրը կենդանի քարոզներով, գրաւիչ խօսքերով շարժում էր ժողովրդի սէրը դէպի ուսումնարանը. հոգաբարձուները տաք սրտով նուիրված լինելով գեղջուկների կրթութեան գործին՝ ոչինչ չէին խնայում դպրոցը յամենայն դէպս իր բարգաւաճմանը հասցնելու։ Նամանաւանդ հանգուցեալ Ոսկանը (Բէգլարը դեռ կենդանի է, միւսները՝ չը գիտեմ), որի անունը հերոսացնելու չափ արժանի է։

Երկրորդ տարին Փիբ գիւղի հասարակութիւնը Ա. Արարատեանին ռոճիկ է նշանակում տարեկան 360 րուբլի, մնացեալ պայմանները թողնելով անփոփոխ։ Ցետագայ տարիները տարեկան 400 ր.։

Այսպէս շղկապված համերաշխ ոյժերով, սուրբ նպատակին սրբութեամբ ծառայելով, Փիբ գիւղի դպրոցը շրջակայ գիւղերի շարքում նախանձելի դիրք է բռնում, և Ա. Արարատեանը մի շարք տարիներ անտրտունջ շարունակ վարժապետութեան ծանր լուծը իր ուսերի վրա քաշում ու քաշում էր, չը կորցնելով գրականութեամբ զբաղվելու տենչը։ Ա. Արարատեան մի անձնուէր, աշխոյժ, վառվռուն և տաք երիտասարդ էր։ Նա միշտ թղթակցում էր լրագիրներին։ Ինչպէս Ջարեքայ վանքի հետ կապված է Աստուածատուր վանահօր անմահ յիշատակը, կալուածները թշնամու ձեռքից ետ վերցնելը, նոյնպէս և Ա. Արարատեանի սուրբ յիշատակը անքակտ կապված է Փիբ գիւղի դպրոցի հետ, որը միջոց տուեց նրան՝ «Գիւղական խալիֆա» գրքոյկը լոյս ընծայելու։

Դարվիշ-Բաբա

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Թիֆլիսի նահանգապետ Ա. Չերնեավսկին մեկնեց Լարս կայարանը, ռազմավիրական ճանապարհը դիտելու համար։

✦ Թիֆլիսի դումայի խրաւասուների ընտրութիւնը տեղի կունենայ նոյեմբերի 20-ին։

✦ Անգլօ-ֆրանսիական ֆինանսական ընկերութեան ներկայացուցիչը դիմելով Թիֆլիսի քաղաքագլխին, առաջարկեց 15 միլիօն փոխառութիւն քաղաքի միջոցները աւելացնելու համար, որով կը կառուցվի Ծալկայի ջրմուղը, բակտերիօլոգիական կայարան, ջրբաշխական կայան և այլն։ Ա. Խատիսեանը նրան պատասխանեց, որ այդ խնդրի իրականացումը կախված է նոր դումայից, որը կազմված կը լինի ներկայ տարվայ վերջերին։

✦ Այս օրերս տեղի կունենայ առաջադիմական ընտրողների մի մասնաւոր խորհրդակցութիւն, առանց ազգութեան խտրութեան։ Խորհրդակցութեան ժամանակ կը կազմվի մի ցուցակ առաջադիմականների թեկնածուների, խրաւասութեան համար։ Նոյնպէս կը որոշվի թաղային ժողովներ կայացնելու խնդիրը։

✦ Թիֆլիսի ժողովրդական համալսարանների ընկերութեան վարչութիւնը, ամառային արձակուրդներից յետոյ, ժողով կը գումարէ օգոստոսի 30-ին, քննելու ընկ. դպրոցների պարապմունքների սկսման, դասախօսութիւնների և սրանց սկզբնաւորման ժամանակը, դասախօսների ցուցակ կազմելու խնդիրը և այլն։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը գտնելով Կ. Ն. Դաւիդովին մեղաւոր այն բանում, որ նա տրամվայի վագոնի մէջ նստած ժամանակ կեղտոտ առաջարկութիւններ է արել մի ուղևորուհու, որոշեց տուգանել նրան 50 րուբլով, կամ դատապարտել մի ամսվայ բանտարկութեան։ Նոյնպիսի վարմունքի համար իշխ. Շ. Գ. Վախվախովը տուգանվեց 25 րուբլով, իսկ չը տալու դէպքում՝ դատապարտվեց 10-օրեայ բանտարկութեան։

✦ Շաբաթ, օգոստոսի 27-ին, հայ թատերասէրների և սիրողների խումբը, Զուբալովի Ժողովրդական Տանը, հերթական ներկայացմանը խաղալու է «Աւազակներ» պիէսը, մասնակցութեամբ դերասաններ Սևումեանի և Մանուէլեանի՝ առաջինի ղեկավարութեամբ։ Այս ներկայացումը առանձին հետաքրքրութիւն է ներկայացնում այն տեսակէտից, որ մասնակցելու են նաև այն սկսնակ դերասանական ոյժերը, որոնք Դրամատիկական Ընկերութեան վարչութեան կողմից հրաւիրվելու են առաջիկայ 1911/12 թ. թատրաշրջանի համար, իբրև Դրամատիկական խմբի աշխատակից անդամներ։ Այդ ներկայացման փորձի աջողութիւնից յետոյ տեղի կունենայ Դրամատիկական խմբի համար աշխատակից դերասանական ոյժերի ընտրութիւն։

✦ Օգոստոսի 20-ին, երեկոյեան 5 և կէս ժամին, Մցխէթից ոչ շատ հեռու գտնվող Քարսանի վայրի վրա (այստեղ կառուցվում է մագնիտական և օդերևոյթաբանական դիտարան) յարձակում գործեցին մի խումբ աւազակներ, թւով 12 մարդ, որոնք բոլորն էլ զինված էին «Մաուզէր» ատրճանակներով և «Մօսին» ու «Բերդան» հրացաններով. նրանք հագած ունէին գիւղական պահակի (стражникъ) հագուստ։ Նախ շրջապատելով այդ տեղում աշխատող բանւորներին, հարց տուին թէ ուր է գտնվում նոր կապալառու Սմբատ Հազարապետեանը և ստանալով նրանցից պատասխան նրա ուրտեղ գտնվելու մասին (բանւորները տեսնելով համազգեստով մարդկանց, չէին կասկածել, որ նրանք կարող են աւազակներ լինել) անմիջապէս նրանցից վեց հոգին գնացին կապալառուի գտնված տեղը և պահանջեցին նրանից իրանց տալ իր մօտ եղած բոլոր դրամը։ Ս. Հազարապետեանը նրանց ընդունելով պահակների տեղ, տուեց նրանց տասը րուբլի, սակայն նրանք պատասխանեցին, որ իրանց հարկաւոր է նրա մօտ եղած ամբողջ գումարը, որպիսին նա ստացել էր բանւորներին բաժանելու համար։ Աւազակները տեսնելով, որ Հազարապետեանը յօժարակամ չէ կամենում փողերը յանձնել իրանց, բռնացան նրա վրա, որից հարկադրված՝ նա իր մօտ եղած 960 րուբլի գումարը շպրտեց մի կողմ, որը աւազակները վերցնելով առաջ անցան և թալանեցին այդ տեղում գտնվող խանութը, մի քանի այլ մարդոց, իսկ ճանապարհին հանդիպելով մագնիտական դիտարանի կառավարիչ Դ. Գուրգէնիձէին, նրա մօտից տարան 230 րուբլի դրամ, որպիսի գումարը նա բերելիս էր եղել քաղաքից, դիտարանի միւս ծառայողներին բաժանելու համար։ Աւազակները մտնելով յիշեալ անձի տունը՝ տարել են նաև նրա «Բերդան» սիստեմի հրացանը։ Ականատեսը, որը մեզ հաղորդեց այս ամենը, աւելացրեց, որ այս բոլորը հանգիստ ու հանդարտ կատարելուց յետոյ, նրանք բարձրացան դէպի սարերը անտառի միջով և անհետացան։ Սար բարձրանալուց յետոյ, ճանապարհին նրանք թալանեցին նաև ամարանոցաւորի մի տուն և տարան նրանից մի հրացան և 12 րուբլի էլ դրամ։ Այս մասին անմիջապէս յայտնվեց գաւառական ոստիկանութեանը, որոնք տեղ հասնելով սկսեցին փնտրել աւազակներին, սակայն դեռևս դրական ոչ մի հետևանք չէ տուել։ Այս ևս յիշենք, որ աւազակները ծեծի ենթարկեցին կապալառուի 65-ամեայ հօրը, որը չէր ուզում «Բերդան» հրացանը նրանց յանձնել յօժարակամ կերպով։

ՏԵՂԵԿ. ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

✦ Օգոստոսի 23-ին Աշաղա-Սարալ մեկնեցին Վրաց Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհրդի մի քանի անդամները, որոնք կը դիտեն Մանթաշեանի կալուածքը և Կովկասում առաջին անգամ գործադրութեան հանված նորաձև մեքենայով շարժվող գութանը, որը գործում է յիշեալ կալուածքում։

✦ Ամիսներ առաջ մենք հաղորդել էինք, որ վրաց «Թեմի» թերթը նշանակել է մի մրցանակ, մի քանի ստորաբաժանումներով, վրաց լեզուով գրված ամենալաւ բանաստեղծութեան համար։ Մենք իր ժամանակին հաղորդեցինք նաև այդ առիթով կայացած ժիւրիի նիստի որոշման մասին, որով նա մրցանակի արժանի գտաւ միայն մի ոտանաւոր։ Այժմ կարող ենք յայտնել, որ այդ մրցանակը տրված է երիտասարդ բանաստեղծ Աբաշվիլիին։ Մրցանակի արժանացած բանաստեղծութիւնը իր բովանդակութեամբ և ձևով աչքի ընկնող մի արտադրութիւն է։

✦ Այս օրերս վախճանվել է իշխ. Դ. Ծէրէթէլին, որի գրչին են պատկանում մի շարք հեղինակութիւններ փիլիսոփայական բնոյթ կրող՝ և բանաստեղծութիւններ։ Հանգուցեալը Մոսկվայում հրատարակում էր «Русское Обозрѣніе» ամսագիրը։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԿԵԱՆՔԻ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂ ՎԻՊԱՍԱՆԸ

I

Վերջերս երևան եկաւ մի նոր երիտասարդ հայ գրողի վիպական գրուածքը ռուսերէն լեզուով։ Այդ երիտասարդը դեռ անյայտ է շատերին, մանաւանդ հայերիս։ Գրողը Անդրօնն է, որ անցեալ և այս տարի առաջին անգամ հրատարակել է իր մեծ վէպի երկու հատորը, «Մատաղ ընձիւղներ» վերնագրով։ Վէպը գրված է մանրատառ, բաղկացած է երկու մասից և աւելի քան 400 երեսից։ Այդ երկու մասն էլ կազմում են առաջին հատորը մի մեծ տրիլօգիայի, որի վերջին երկու հատորները դեռ լոյս չեն տեսած։

Անդրօնը (կեղծ անուն է) տակաւին շատ երիտասարդ, հաւանօրէն 25—26 տարեկան է և մեծացել ու սնվել է Կովկասից դուրս։

Շատ դժուար է առաջին քայլերից բնորոշել հեղինակին. հարկաւորվում են տասնեակ տարիներ, որպէսզի գրողի ներքին աշխարհի բովանդակութիւնը լրիւ կազմակերպվի։ Սակայն Անդրօնն այդ դէպքում բացառութիւն է կազմում։ Նա իր հասունութեան տարիքը և կրթութիւնը սկսել է շատ նպաստաւոր ժամանակներում։ Դրանք այնպիսի ժամանակներ էին, որ հասարակական տրամադրութիւնները բարձրացել էին և հասել իրանց գագաթնակէտին։ Բիչ-շատ ուժեղ մարդը այդ ժամանակների հաւատով չէր կարող չը տոգորվել. և Անդրօնը շատ կտրուկ և հաստատուն քայլերով գնաց նոր ուղիներով։ Ուժգին թափին յաջորդում է ուժգին էլ անկում, բայց Անդրօնի նման մարդիկ այդ լաւ գիտեն և իրանց որոնումները չեն դադարում անել շարունակաբար։

Եւ յեղափոխութեան տարիներին հասունացած Անդրօնը շարունակում է մինչև այժմ էլ որոնել «ապագայ մարդու դէմքը», ինչպէս ինքն էլ շեշտում է իր վէպում, և հաւատում է, որ այդ մարդը կը գայ, և ապագան անպայման պիտի պատկանէ ուժեղ, ազնիւ տենչերով տոգորված հասարակութեան։ Եւ եթէ մի պակասութիւն մատնանչելու լինենք, դրանք գեղարուեստական թափի որոնումներն են, որ երիտասարդ վիպասանը դեռ չէ կարողացել ձեռք բերել։ Որքան ինձ յայտնի է, երիտասարդ հեղինակի արտաքին հանգամանքները չէին կարող գեղարուեստական սնունդ տալ նրա հոգուն, չը նայելով որ նա, եթէ չենք սխալվում, ապրել է Շվէյցարիայում և եւրոպական այլ քաղաքներում։

Սակայն անուրանալի է, որ հեղինակը իր վէպի մէջ երևան է հանել իր բանականութեան և զգացմունքի բոլոր հարստութիւնը. և եթէ առաջին յատկութիւնը գերակշռում է երկրորդի վրա, այդ էլ բացատրվում է ուրիշ հանգամանքներով։

Զգացմունքների խորութիւնը կապ ունի տարիքի և կեանքի պայմանների հետ, մինչդեռ Անդրօնը, ինչպէս ասացինք, դեռ չէ ունեցել մի ուժեղ ընդհարում իր երիտասարդ տարիքում։ Ինձ պատահել է 5 տարի սրանից առաջ տեսնել Անդրօնին։ Եւ իմ յիշողութեան մէջ մնացել են նրա դէմքի այն առանձնայատկութիւնները, որոնց նա արտայայտում էր տակաւին տպագրութեան չը յանձնված ձեռագիրների մէջ։ Այդ ժամանակ նա գրում էր հայերէն։ Միշտ որոնող, յուզվող, բայց մաքուր, պրօլետարի պրօբլեմների երկրպագու մի ուսանող էի ճանաչում նրան և այդպիսին էլ մնացել է նա իր ներկայ գրուածքի մէջ։

Ց. Սոլովեան

(Կը շարունակվի)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 24 օգոստոսի

Կարդալով «Սուրհանդակ» թերթի 374-դ համարի (21 օգոստոս) «Մի տեսակցութեան առթիւ» վերնագրով՝ Կ—ն ստորագրութեամբ յօդուածը, յորում գրված է, թէ իբր «Հայ-Կաթողիկեայց Առաքելական կառավարիչ Տէր-Աբրահամեանն ըսած ըլլայ ի միջի այլոց՝ «որոնք անկասկած նրա (Նախկին պատրիարք Օրմանեանի) կաթողիկոս դառնալու դէպքում մեծ մասը կը վերադառնան Հայաստանեայց Եկեղեցու գիրկը», որը ինձ, իր հերթին, որպէս հայ-կաթօլիկ եկեղեցու մի հովւի ցանկալի չէ»։

Այդպիսի խօսքեր տեղի չեն ունեցած և չեն խօսված. եղելութիւնն այս է. կաթողիկոսական հարցի նկատմամբ խօսելով գեր. առաքելական կառավարիչը ըսած է. «Միւս եպիսկոպոսներուն ծանօթ չեմ, սրբազան Օրմանեանին ծանօթ եմ. կաթողիկոսական պաշտօնը կը պահանջէ, որ կաթողիկոս ըլլալիքը ունենայ վարչական ձիրք և գիտութիւն. իմ կարծիքով սրբազան Օրմանեանը այս երկուքն ալ ունի, միայն թէ ծեր է և գուցէ ծերութիւնն արգելք ըլլայ»։

Ցանձնարարութեամբ գեր. առաքելական կառավարչի՝ հոգևոր վարչութիւնս կը խաւրէ այս հերքումն «Մշակի» խմբագրութեան՝ խնդրելով որ ի լոյս ընծայվի, միևնոյն ժամանակ պահանջելով որ «Սուրհանդակի» թղթակիցը ուղղէ իր սխալը։

Ի վիմաց հոգևոր վարչութեան հայ-կաթողիկեայց՝

Աղէքսանդր քահ. Շահնեան

Թիֆլիս, 21 օգոստոսի

«Մշակի» օգոստ. 19-ի համարում (№ 179) կարդացինք ցաւ ի սիրտ՝ ներքին լուրերի բաժնում՝ ինչ-ինչ տեղեկութիւններ մեր՝ հացթուխներիս մասին, որոնք չեն համապատասխանում իրականութեան, ուստի և մեզ համար պարտք ենք համարում խնդրել ձեզանից, որ յանուն ճշմարտութեան, բարեհաճէք հիւրասիրել առաջիկայ համարում հետևեալ բացատրութիւնները։

Մենք՝ հացթուխներս, ալիւր ստանում ենք երեք քաղաքներից, այն է՝ Կէրչից, Ռոստովից և երբեմն էլ Եկատերինօդարից։

Ահա մօտաւորապէս երկու ամիս է, որ ալիւրի այդ երեք հրապարակների վրա ալիւրի գինը բարձրացել է երկու րուբլով ամեն մի պարկի վրա, որի պարունակութիւնն է 5 պուդ։

Թէ ալիւրի գինը բարձրացել է այդ չափսով՝ այդ քաջ գիտէ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը։

Ահա այդ միևնոյն հիման վրա էր, որ մենք ստիպված էինք եղել դիմելու և խնդրելու, որ ըստ հանգամանքների փոխվէր սակագինը, որպէս զի մենք չը վնասվէինք։

[illegible]

աշխարհի բնութիւնը, այնպէս էլ Արևելքի սրան չընդունելը։ Արիական ցեղը վայելում է արտաքին աշխարհի երևոյթների փոփոխականութիւնը, իր մարմինը չի սպանում, այլ նրան նա սիրում է և խնամում։ Նա միամտաբար հաւատում է այս աշխարհի իսկականութեան. նա ներկայով ապրում է, և անցեալի դաւանութիւնը նրա համար օտար է։ Այս բանից հետևում է նրա տարած յաղթութիւնները՝ բնութեան ոյժերի վրա, տեխնիկայի և քաղաքակրթութեան։ Արևմուտքի մարդուն գրաւում է ոչ թէ միայն ներկան, այլ և ապագան։ Նրա խելքը ներշնչված է և՛ առաջադիմութեան գաղափարներով, և՛ զարգացման, և՛ բարենորոգման, և քայքայման։ Այս առաջադիմութիւնը կատարվում է անհատական ոյժերով։ Հասարակական կազմակերպութիւնն այստեղ անշարժ մեքենայութիւն չէ, և հասարականը չէ ճնշում անհատականութեան։ Եւրոպական հոգին բնորոշվում է էականութիւնով և՛ դէպի պօզիտիվիզմը ունեցած հակումով։ Աշխարհի ուսումնասիրութիւնը նա չէ հաւատում իր զգացմունքներին։ Փիլիսոփայութեան մէջ նա հակված է բացիօնալիզմին և էմպիրիզմին։ Մինչև անգամ կրօնքի մէջ նա աշխատում է՝ փորձնականապէս պարզել հրաշքները։ Երկու հակառակ տարրերը,—արևելեան-մօնղօլական և արևմտեան-արիական—միանում են Ռուսաստանում. սա է խակական երկու-երեսանի Եանուսը։ Ի դուր

տեղը չէ, որ նրա պետական կնիքը կրում է երկգլխեան արծիւ, որը ռուսաց քաղաքականութեան երկտեսակ լինելու նշանն է։ Նա կրում է իր կրծքի վրա՝ վերջնական յաղթութեան օրինակը այս դուալիզմի վրա—Գէորգ Յաղթողի, վիշապին սպանողի։ Ռուսաց պատմութիւնից օրինակներ տալով, որոնցով բացատրվում է այս երկու սկզբունքների կռիւը, Եաշչենկօն ասում է, որ նրանք այժմ էլ շարունակվում են. մի կողմից՝ առաջ է գալիս ասիական սկզբունքը, որը՝ յամենայն դէպս՝ է անշարժութեան կարգ. սա յետադիմական շարժում է։ Նրա կողմնակիցները ի ցոյց են դնում մաքուր արևելեան ինքնակալական պետութեան գաղափարը, որտեղ ինքնակալը ոչ միայն է աստուածային իշխանութեան աղբիւր՝ ըստ իր էութեան, այլ նա և ինքն է փոխարքայ աստուածային։ Ինքնակալութեան կուսակիցների վարդապետութիւնը մօտենում է չինական երևակայութեան՝ Երկնային Կայսրութեան վերաբերութեամբ, որտեղ կայսրը ընդունվում է իբրև որդի երկնքի։ Լիակատար բացասումն և երկիւղը առաջադիմութիւնից, անսահման քաղաքական իշխանութիւնը և կոյր աւանդական կրօնքը Ռուսաստանում՝ արտայայտութիւն են արևելեան տարրի, և՛ կարծես թէ ի լրումն սրանց՝ երևան է գալիս ոչնչականութիւնը։ Նրա բնութիւնը մաքուր արևելեան է, որն Արևմուտքի համար խորթ է։ Նրա բացասական գծերը երևում են նաև շատ ազգերի

հերձուածութիւնների մէջ, և յեղափոխական անիշխանութեան մէջ, և անդրադարձվեցին մինչև անգամ այնպիսի հանճարների գաղափարների վրա, ինչպիսին էր Լ. Տօլստոյը։ Բայց և արևմտեան տարրն էլ յայտնվում է ռուս բնաւորութեան մէջ։ Եթէ միապետականների մօնղօլական ձգտումները և ոչնչականների բուդդայական ուղղութիւնները գտել են իրանց տեղը կառավարութեան և ազգի մէջ, նոյն ժամանակ միջին՝ այսպէս անուանված՝ զարգացած դասակարգը արտայայտում է Արևմուտքի ծայրայեղ սկզբունքները, ինչպէս բացասումն հաւատի և խորհրդաւորութեան գիտակցութիւնը, ընդունել միայն գիտութեան ոյժը և հաւատալ առաջադիմութեան, պօզիտիվիզմի և բացիօնալիզմի։ Նրանց համար կրօնքը նախապաշարմունք է։ Նրանք ատում են ամենայն տեսակ աւանդութիւն և ի ցոյց են դնում ազգային կառավարութեան ժողովրդական սկզբունքը։ Երկու ուղղութիւններն էլ բերում են մի հետևանքի՝ կեանքի իմաստի բացասման։ Ի թիւս շատ ռուս գրողների՝ Լև Տօլստոյը երևում է իբրև շատ բնորոշ օրինակ ռուսական հոգու երկտեսակութեան. չը կայ հակառակ չարին, ընդհանուր ողորմածութիւն, բացասումն աշխարհային վայելչութիւնների՝ այս ամենը նրա մօտ արևելեան բնաւորութիւն ունեցող գծեր են։ Քրիստոնէութիւնն է անմահութեան հաւատ, աշխատութիւն մարդկային կատարելութեան, այսինքն արևմտեան գծեր։ Եաշչենկօյի կարծիքով՝ Ռուսաստանի դերը պէտք է կայանայ ոչ թէ յառետեւութեան կործանիչ բնաւորութեան մէջ, այլ գիտական աշխատութեան, հասարակութեան կազմակերպութեան մէջ, բայց ոչ անստական կեանքի համար, այլ աստուածային նպատակի, այսինքն աստուածային թագաւորութիւնը իր մէջ ստեղծելու համար։ Ցոյց տալով իր մէջ կենդանի Աստուածն, Ռուսաստանը կը հաշտեցնէ Արևելքը Արևմուտքի հետ։ Նրա դերը՝ Արևելքում մտցնել իր վարդապետութիւնները, քարոզել մօնղօլների մէջ եւրոպական գիտական դաստիարակութիւնը և մանաւանդ քրիստոնէութիւնը, բայց ոչ իբրև վաճառականական ձեռնարկութիւն, այլ իբրև գործ հաւատոյ և ոգևորութեան։ Այս քարոզչութիւնը կը լինէր աւելի ազդեցիկ, եթէ իրագործվէր՝ շատ ազնիւ հոգիների՝ երևակայութիւնը—երևակայութիւն եկեղեցիների միութեան։

Մինչդեռ Արևմուտքին վիճակվեց ուրիշ երկիրները գաղթականութիւններով լցնելը, Ռուսաստանին վիճակվում է իր գրկում հաշտեցնել Արևելքի և Արևմուտքի հակառակ զարգացողութեան ուղղութիւնները։

Թարգմ. Սրապ. քահ. Սամուէլեան

(«Южн. Кр.»)

(Կը շարունակվի)

Քաղաքային վարչութիւնը դիմեց զանազան քաղաքներ, և այնտեղերից ստացված տեղեկութիւնները ցոյց տուին, որ մեր պահանջը անտեղի չէր։

Այդ հետազօտութիւններով հաստատվեց, որ հէնց այն քաղաքներում, որտեղից մենք ստանում ենք ալիւրը, հացի սակագինը աւելի բարձր է, քան Թիֆլիսում։ Օրինակ՝ Ռոստովում առաջին տեսակի հացը արժէ 5 կ. ֆունտը, երկրորդինը՝ $4^1/_2$ կ., երրորդինը՝ 4 կ.։

Մոտաւոր սակագին է և Կոբչում։

Իսկ Բաթումում, որ իր ծովեզրեայ դրութեամբ աւելի հեշտ և էժան յարաբերութիւններ ունի այդ քաղաքների հետ, Ա. տեսակի հացը արժէ $4^1/_2$ կ., Բ. տեսակինը՝ 4 կոպէկ և այլն։

Պէտք չէ մոռանալ, որ փրախտը Ռոստովից, Կէրչից կամ Եկատերինօդարից մինչև Թիֆլիս արժէ 1 ր.—1 ր. 20 կ. ամեն մի պարկի (5 պուդի) համար։

Թող այժմ ընթերցողը դատի, թէ որքան արդար էր մեր պահանջը սակագների յաւելման մասին։

Քաղաքային վարչութիւնը՝ դրութիւնը լաւ ուսումնասիրելուց յետոյ՝ ինքն էլ լաւ հասկացաւ, որ մեզ համար անհնար էր՝ առանց վնասվելու՝ աշխատել միեւնոյն սակագնով, ուստի և արդէն փոխեց այդ հետևեալ չափով.

Առաջին տեսակ՝ $4^1/_2$ կ.
Երկրորդ տեսակ՝ 4 կ. (առաջ $3^1/_2$ կ. էր)
Երրորդ տեսակ՝ $3^1/_2$ կ. (առաջ 3 կ. էր)

Սակայն այդ սակագինը դարձեալ բաւարարութիւն չէ տալիս հանգամանքներից առաջ եկած դրութեան, և մենք դարձեալ ստիպված պիտի լինենք խնդրամատոյց լինել, որ քիչ ևս աւելացնեն սակագինը։ Արդէն քաղաքագլուխն էլ խոստացաւ մեզ, որ երբ սեպտեմբերի սկզբին կը բացվի դուման, հէնց առաջին նիստում քաղաքային վարչութիւնը պիտի պարապի այդ հարցով և պէտք եղած պիտի անօրինէ։

Խոստ-Ջուրսի հացագործներ՝
Յովհաննէս Կալանեան
Յարութիւն Զալեան
Արհեստապետ՝ Տիգրան Թիֆլիսեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ «Րէչь» թերթը հերքում է պարսիկ կառավարական զօրքերի պարտութեան լուրը Սեմնանի մօտ։ Հաղորդվում է, որ Մազանդարանի շրջանում պարսիկ կառավարական զօրքերը ջարդել են շահի կողմնակիցներին։ Վերջիններից սպանվել են 200 և վիրաւորվել 500 հոգի։

✦ Արշադ-ուդ-Դովլէի մեծաքանակ զօրքը շրջապատված է բախտիարներով։ Շրջապատողն է Ամիր-Մուջահիդը։

✦ Ֆրանսիայի արտաքին գործերի մինիստր դը-Սէլվը խորհրդակցութիւն է ունեցել ռուսական և անգլիական դեսպանների հետ։ Քաղաքական շրջաններում այդ խորհրդակցութեանը էական նշանակութիւն են տալիս։

✦ Անգլօ-գերմանական յարաբերութիւնները օրէ-օր լարվում են։ Գերմանիայի ազատամիտ մամուլը շարունակում է իր յարձակումները Անգլիայի վերաբերմամբ, մեղադրելով վերջինիս խնդիրներ կազմակերպելու և կռիւներ յարուցանելու մէջ։

✦ Անգլիայի ամնիուսակցական բանուորների կազմակերպութիւնը որոշել է ազգայնացնել մեծ երկաթուղիների ազգայնացման կամ պետականացման օգտին։

✦ Կրետէ կղզու ազգաժողովութիւնը որոշել է կղզու վրա հանրապետութիւն հռչակել, ի նկատի ունենալով, որ հովանաւորող պետութիւնները չը համաձայնեցին կղզին միացնել Յունաստանի հետ։

✦ Քարածուխ արդիւնաբերողների շրջաններում տիրում է յոռի տրամադրութիւն։ Մօտ ապագայում սպասվում է ածխագործների գործադուլ։

✦ Մարոկկեան միջադէպի առիթով ֆրանս-գերմանական բանակցութիւններին մասնակցելու համար, Ֆրանսիայի դեսպան Կամբոնի հիւանդութեան պատճառով, բանակցութիւնները յետաձգվել են մի քանի օրով։

✦ «Ջիօկօնդա» նկարի գողացումից յետոյ Լուվրի ցուցահանդէսում կատարվում է ամբողջ խիստ ստուգումը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

23 օգոստոսի

ԽԱՐԿՕՎ։ Հանդիսաւոր կերպով բացվեց առաջինը Ռուսաստանի հարաւում օդագնացութեան ցուցահանդէս։ Նահանգապետը բաժակ առաջարկեց Կայսրի համար, որ ծածկվեց ուռաներով։

ՎԻԷՆՆԱ։ Հօֆբուրգի Թատրոնի վարչութիւնը Տօլստօյի ժառանգներից իրաւունք ձեռք բերեց առաջին անգամ ներկայացնելու գերմաներէն՝ «Կենդանի դիակը»։

ՉԻԿԱԳՕ։ Ավիատորական մրցութեան մէջ համաշխարհային ռեկորդ բարձրութեան սահմանին սահմանեց ամերիկացի Դոտէը, որ յաղթեց Գակէլշմիդտին։

ԽՈՒԷԼՎԱ։ Ֆրանսիացի օդաչու Ֆօրեստիէն վայր ընկնելով 80 մետր բարձրութիւնից այրվեց իր գործիքի հետ։

ՎԵՐԴԵՆ։ Տեղական եկեղեցուց յափշտակել են մեծ արժողութեան պատի երեք պատկերներ։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ։ Մի գեղջուկի տան մէջ հրդեհի ժամանակ կրակին զոհ գնացին երեք երեխայ։

ՆԻԿՕԼԱԵՎՍԿ։ Մի շաբաթում խոլերայով հիւանդացան քաղաքի մէջ 2, մեռաւ 1։

ԽԱՐԲԻՆ։ Չինական արտաքին գործերի մինիստրութիւնը Պեկինում պաշտօնավարող անգլիական դեսպանի համաձայնութեամբ գահին մի զեկուցում ներկայացրեց հնդկական օպիումը Մանջուրիա, Մանսի և Սիչուան արտահանելու արգելքի մասին։

ԲԻԳԱ։ Եկաւ Պետերբուրգի նահանգական դատարանի կարևոր գործերի քննիչ Ալէքսանդրովը Կուրօշի հանելուկային սպանութեան գործը հետախուզելու համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սինօդի օբէր-պրօկուրօրը մինիստրների խորհրդին առաջադրեց տալու 1912 թւին պետական գանձարանից 961,000 րուբլի և սկսած 1913 թւից ամեն տարի 2.282,000 րուբլի մինչև որ 1908 թ. մայիսի 3-ի օրէնքը մտնի իր ոյժի մէջ, աւելացնելու եկեղեցա-ծխական դպրոցների սաների ռոճիկները։

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը մինիստրների խորհրդին ներկայացրեց ժողովրդական ժուժկալութեան հոգատարութեան կանօնադրութեան նախագիծը։ Ժուժկալութեան մասին հոգալու է կառավարութիւնը, որի իրագործման համար գումարներ են յատկացվելու պետական գանձարանից։ Հոգատարութեան գործի անմիջական հսկողութիւնը յանձնարարվում է նահանգական և գաւառական զէմստվային հաստատութիւններին, քաղաքային և հասարակական հիմնարկութիւններին, անզէմստվօ նահանգներում՝ առանձին մասնաժողովներին։

Առաւօտեան զինուորա-նահանգական դատարանում դռնփակ սկսվեց զինուորա-բժշկական ճեմարանի աւագ օֆիցէրի օգնական շտաբս-կապիտան Պօստնիկօվի գործը, որ մեղադրվում է պետական դաւաճանութեան մէջ։

ՊԵԿԻՆ։ Պաշտօնական լրագիրը նորից յիշեցնում է, որ հարաւ-մանջուրական երկաթուղային շրջանում ճապօնացի պահակները խստութիւններ են գործ դնում չինացիների վերաբերմամբ։

ՊԵՐՆՕՎ։ Լիֆլեանդական բժիշկների համագումարը փակվեց։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-Ի ՆԵՐՄՈՒԾՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներաժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ԶԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—$12^1/_2$—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—1—$1^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$1^1/_2$—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—$6^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—86

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
Ներքին եւ երեխաների հիւանդութիւններ
Գ լովինսկի, 18, տ. Դօբրժանսկիի, Արք. թատրոնի հանդէպ, տէլէֆօն № 901.
Հիւանդ. ընդունելութիւնը) 10—12 ժ. առ.) 6—7 ժ. երեկ.
(ե.հ.կ.) 580. 100—39

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Վերադառնալով արտասահմանից վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը։
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՑՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(կ.ե.հ.շ.) 761. 13—11

ՖԵԼԴՇԵՐԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏ
ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, վէրքի փաթաթումն, գեղերի քսումն, դնում է բանկաներ։ Բժշկութիւն տղամարդի սեռական թուլութեան, անկառողութեան, սերմնահոսութեան եւ հրազախաբի, հիմնաւոր բժշկութիւն տրիպէրի (սուսանակ), ցոյց տալով հմուտ մասնագէտ բժիշկների։ Օտարերկրեայ հիւանդներին մանրամասն խորհուրդներ և դեղեր գրաւոր կերպով։ (Ուղարկել 3 րուբլի)։ Մասսաժ, էլեկտրականութիւն, բժշկական մարմնամարզութիւն։ Ընդունելութիւնը 3—$4^1/_2$ ժամը ամեն օր։ Ծախվում է իր կազմած «Տղամ. եւ կանանց գաղտնի հիւանդ. բժշկարան» նկարներով և բէյէպաներով։ Գինը 50 կօպ., ճանապարհածախս՝ 15 կ.։ Հասցէն. Тифлисъ Семеновская ул. № 9.
(կ. հ.) 160. 50—50

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լ. Լեալէճի լաբօրատօրիայից
Օրլէան քաղաքում (Ֆրանսիա)
ԵՕԴԻՐԻՆ բժիշկ ԴԷՇԱՆԻ
(Iodhyrine du D-r Deschamp)
Աւելորդ ընդունված միջոց
ՉԱՂԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ
որ խորհուրդ են տալիս բժիշկները, երբ փառաւոր հետեւանք ունեցող։
Դր. Դէշանի ԵՕԴԻՐԻՆԸ
Հեռացնում է չաղութիւնը կարճ ժամանակի ընթացքում։ Միանգամայն անվնաս է օրգանիզմի համար։
ԱՐԿՂԻԿԻ ԳԻՆԸ 4 Ր. 25 Կ.։
Ծախվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում։
Ընդհանուր ներկայացուց. Ռուսաստանում
Торг. Домъ Люксембургъ и К-о, Варшава, Журавья 40.
(25.) (В. 19502) 192. 6—6

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
Գ. ԵՒ Մ.
ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ
Նիկօլաեվսկայա, 36, Վօրօնցօվի արձանի մօտ։ Դիւանատունը բաց է երեկոյեան ժամը 4—6-ը։
(ա. օ.) 818. 25—2

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՆՑԵԱՆԻ
կազմած դասագրքերը.
ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ . . 1 ր. —
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ . — 50 կ.
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ — 25 »
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ — 75 »
ԳՐՊԱՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ — 5 »
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին։ Ուրիշ քաղաքներից դիմողներին 25% զեղչ։ Հրատարակչուհի Մ. Վանցեանի հասցէն՝ Тифлисъ, Хлѣбная пл., кв. св. Багратуни.
(հ. կ.) 783. 5—4

ՆՈՐ-ԿԵԱՆՔ
գրավաճառանոցը առաջարկում է հասարակութեան և դպրոցներին ամեն տեսակի
Դասագրքեր
Դասական պիտոյքներ
Ընթերցանութեան գրքեր
Կազմում է նաև դպրոցական գրադարաններ։
Գումարով գնողներին ԶԵՂՉ։
Պատուէրները կատարվում են ամենայն ճշգութեամբ՝ վերադիր վճարով։
Առանց կանխավճարի պատուէրը մնում է անկատար։
Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ «Новая Жизнь», Лазару Карапетяну, Михайловскій пр. № 36.
(հ. կ.) 812. 4—2

1897 1908
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ"
Միքայէլեան փողոց, № 97. Հեռախօս № 393.
ԲԱՑՎԱԾ Է ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ
ավտոմոբիլների
ծածկոցները
եւ կամերաները
վերանորոգելու համար
„ՏԱՔ ԵՂԱՆԱԿՈՎ"
(վուլկանիզացիա)
կարգաւորված եւ ամենակատարելագործված գործիքներով։
Ցանկանալողներին եւ տեղեկութիւնների համար խնդրում եմ դիմել վերոյիշեալ հասցէով։
(կ. ե. հ.) 807. 0—5

Նորաշէնի Ս. Մարիամեան
օրիորդաց դպրոցի համար հարկաւոր է մի
ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ
մասնագէտ նկարչութեան, շաբաթական 7 դասով. ցանկացողները կարող են ներկայացնել իրանց վկայականները օգոստոսի 24-ից դպրոցի աւագ վարժուհուն առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ժամի 1-ը։ Նոյն օրվանից սկսվում է նոր աշակերտուհիների ընդունելութիւնը դպրոցի բոլոր չորս բաժանմունքներում։
(25.26) 822. 2—1

ՋՈՒԹԱԿ ՆՈՒԱԳԵԼՈՒ
դասատուն
Մ. Տ. ՎԱՍԻԼԻԵՎԻ
Պարապմունքների սկիզբը սեպտ. 1-ից և վախճանը յունիսի 1-ին։ Ուսումնական տարվայ վճարը 90 ր., կիսամեակներով։ Ընդունելութիւնը օգոստ. 26-ից ամեն օր, առ. ժ. 10—1-ը և եր. 5—$7^1/_2$-ը։
Գրիբօեդովսկայա փող. տուն № 5.
801. 10—3

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԻՑ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(XII տարի)
Դասընթացքներում աւանդվում են.—Հաշւապահութիւն կրկնակի իտալական սիստեմով, յարմարեցված արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերին. առեւտ.-թւաբանութիւն, առեւտ.-թղթակցութիւն, առեւտրական իրաւունք, վայելչագրութիւն և ցանկացողների համար ուսուցում գրող մեքենայի վրա։
Պարապմունքների սկիզբն է 1911 թւի սեպտեմբերի 15-ին։
Դասընթացքները տեւելու են վեց ամսից ոչ պակաս։
Պարապմունքները երեկոները շաբաթը երեք անգամ։
Վճարն է 40 ր. ամբողջ դասընթացքի համար։ Խնդրագրերը յանուն Թիֆլիսի Առեւտրական Դպրոցի վերատեսչի ընդունվում են դպրոցի դիւանատանը ժ. 10—1.
(հ.կ.) 782. 6—5

ՊՐՕԳԻՄՆԱԶԻԱ Կ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ
Երկու սեռի մանուկների համար
պետական կլասիկ. պրօգիմնազիաների բոլոր ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՎ
Ընդունելութեան քննութիւնները պատրաստականի ստորին, միջին և բարձր բաժանմ. և առաջին դասարան մտնելու համար՝ օգոստոսի 27-ին, առաւ. ժամը 9—1-ը։ Ցաջորդ դասարանները բացվելու են հետզհետէ՝ տարէ-տարի։ Սօլօլակ, Սերգէյեվսկայա փող., սեփական տ. № 20.
753. 8—5

Գեղարուեստ
Գրական-արուեստագիտական-երաժշտական
Պատկերազարդ հանդէս
Խմբագրութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ Թիֆլիսում
Չորրորդ գրքի տպագրութիւնը վերջանում է. լոյս կը տեսնի սեպտեմբերի վերջերին աւելի ճոխ բովանդակութեամբ, քան նախորդ գրքերը (տես «Հորիզոն» № 169)
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է
10 գիրքը 10 ր., Թիֆլիսից դուրս 12 ր.
4 » 6 ր., » » 7 ր.
Հատավաճառ ամեն տեղ 2 ր.
Դիմել՝ Тифлисъ, редакція «Гехарвестъ» կամ Tiflis Rédaction «Gegharvest».
Խմբագրվում է հինգերորդ գիրքը
Ծանօթ.—IV գիրքը կուղարկվի այն բաժանորդներին, որոնք լրացրել են, կամ մինչև սեպտ. 15-ը կը լրացնեն պակասորդ գումարը կամ ամբողջ բաժնեգինը, 10 ր. կամ 12 րուբլի։
«Գեղարուեստի» նոր գրքում կը տպագրվեն այն պարբերականների յայտարարութիւնները, որոնք փոխադարձաբար կը տպագրեն մեր ներկայ ծանուցումը։
Խնդրվում է այն անձերին, որոնց մօտ մեզ հասանելի գումարներ կան հաւաքված, շտապեն ուղարկել խմբագրութեանս։
«Գեղարուեստին» Թիֆլիսում կարելի է բաժանորդագրվել նաև «Մշակի» խմբագրատանը Ցար. Գասպարեանի մօտ։
(հ.կ.) 800. 3—3

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, Թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, աբխազերէն և լեռնականների բարբառով։ Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշգօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։
Տէլէֆօն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.